

man religiösa och etniska grupper, att producera amerikaner. De amerikanska lärarna har varit hårt påpassade av medborgare och organisationer, som krävt höggradig patriotism och inskridit mot allt som kunnat tydas som socialism, ateism eller andra avvikelser från det härskande mönstret. Konformismen har färgats av en anti-intellektualism, som blir ofrånkomlig då vissa åsikter förklaras vara de enda riktiga och anständiga.

Under kriser och krig och skeden av stegrad spänning — att entydigt karaktärisera dessa lägen är knappast möjligt — har amerikanismen blivit mera utbredd, aggressiv och inflytelserik. I stort sett har härvid skilda former av amerikanism kombinerats. De ryktbara speciallagar som antogs 1798 under konflikten mot Frankrike gick ut på att begränsa yttrande- och tryckfrihet, att försvaga de i Amerika boende utlänningarnas ställning och att försvåra förvärvet av amerikansk medborgarrätt; irländarna hörde då till de invandrare som man i första rummet ville kontrollera eller avvisa. Native American Party och Know Nothingrörelsen på 1840- och 1850-talen riktade sig mot främlingar, katoliker och negrer samtidigt som det "amerikanska" förhålligades. Hos Theodore Roosevelt, som i mycket personifierar reformvänlig konservatism och nationalism omkring sekelskiftet, förenades åsiktsamerikanism med tro på rasens avgörande betydelse och anglosaxarnas överlägsenhet. Efter det första världskriget kom "den röda skräcken" och den nya Ku Klux Klan, i huvudsak lik Know Nothing-rörelsen. Före det andra världskriget framträdde amerikaniserade varianter av fascism sida vid sida med antisemitism och andra mot skilda grupper riktade varianter av ultranationalism.

Utvecklingen efter andra världskriget företer i detta hänseende något nytt. Åsiktsamerikanismen är generellt sett (som undantag

utgör läget i Texas det bästa exemplet) inte förbunden med någon form av statusamerikanism. Tvärtom, samma personer och organisationer som hyllar McCarthy och med iver deltar i häxjakten, uttalar sig för tolerans och likställighet när det gäller raser, nationaliteter och religioner. Samtidigt som antisemitismen går tillbaka, antikatholicismen blir sällsynt och negrerna får nya rättigheter har amerikanismen som konformism upplevat några av sina största triumfer, och de högeradikala tendenser som är dess uttrycksformer har rent av framstått som ett hot mot den amerikanska demokratin.

Varpå beror detta? Finns rentav ett sammanhang mellan konformismens frammarsch och intoleransens reträtt på andra punkter? Endast högst osäkra hypoteser är möjliga. På grund av de omkring 1920 genomförda lagarna är antalet invandrare och nykomlingar vida mindre än förr; "främlingarna" förnims inte längre som någon fara. I motsats till vad tidigare i jämförbara lägen varit fallet kan ingen etnisk eller religiös minoritet identifieras med fienden — Ryssland och kommunismen. De som kommit från eller härstammar från stater tillhörande östblocket hör tvärtom till de mest aggressiva antikommunisterna; detsamma gäller katolikerna. Framför allt bör betonas att Amerika känner sig vara i ett mera hotat läge än någonsin förr, att kravet på sammanhållning och konformism därför kan drivas med större skärpa och framgång än tidigare samt att den fiende som måste bekämpas är på en gång en stat, en åskådning och en sammanlutning inom Amerikas gränser. Det är begripligt att amerikanismens konformism stimuleras av striden mot kommunismens totala konformitet.

HERBERT TINGSTEN

I denna serie av Herbert Tingsten har tidigare två artiklar varit införda: "Jakten efter säkerhet" (7/8) och "Organisationernas kamp" (10/8).

13/8

HERBERT TINGSTEN:
*Trolleri, ironi
och intelligens*

Thomas Mann har för min och en något äldre generation varit den författare vi följt längst; under omkring fyrtio år har varje bok av honom varit en händelse. Jag kan återkalla minnet av det intryck de skilda böckerna gjort, från "Tristan" och "Buddenbrooks" över "Döden i Venedig" och "Bergtagen" till "Doktor Faustus" och nu senast "Krull". Han har givit oss många hundra timmar av njutning och självförglömmelse, vi har grälat om hans figurer som om de varit goda vänner, vårt sätt att tänka och leva har påverkats på ett sätt som vi är starkt medvetna om, men inte kan bedöma och uppskatta. Av ingen annan prosaförfattare har jag kunnat stycken utantill; de har ackompanjerat lyckliga och olyckliga dagar som jag antar att musikstycken gör det för de människor som har förmågan att förstå musik.

Då jag började läsa Thomas Mann hade jag redan läst tillräckligt mycket av de stora ryssarna för att ställa dem — för alltid — i en klass för sig; Mann bekräftade själv denna uppfattning då han talade om den heliga ryska litteraturen. Då Mann, särskilt efter brytningen med nazismen, beskrivits som moralist och representant för demokratisk humanism har detta alltid synts mig vara skevt och vilseledande. Trolleriet, ironin, den överlägsna intelligensen var hans sak; ett patos som kunde övervinna detta genomsådande tycks han mig inte ha haft, och då han söker arbeta i den genren förefaller mig tonen alltid vara en aning falsk. Men i sin förening av fantasi och tankevärld har han mer än någon annan av de samtida givit oss glädje, stimulans och lärdomar, en värld av utmejslade människor, sinnrikhet och djupsinne.